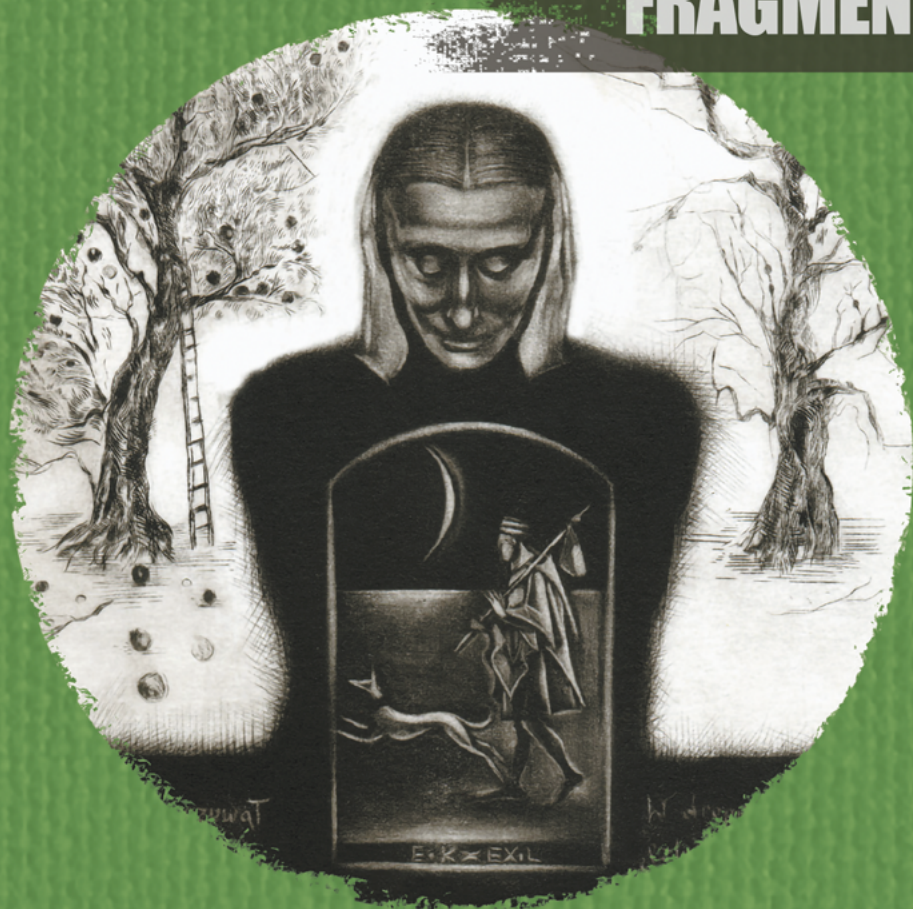

SUSAN E.
SCHWARTZ

FRAGMENT

NIEOBECNY OJCIEC

Susan E. Schwartz – amerykańska analityczka jungowska i psycholożka kliniczna, członkini Międzynarodowego Stowarzyszenia Psychologii Analitycznej. Wygłaszała wykłady na konferencjach i warsztatach na całym świecie. Jest autorką książek: *A Jungian Exploration of the Puella Archetype. Girl Unfolding* (2024) oraz *Imposter Syndrome and The 'As-If' Personality in Analytical Psychology* (2003), a także wielu artykułów publikowanych w renomowanych czasopismach psychologicznych, psychiatrycznych i psychoanalitycznych.

SUSAN E. SCHWARTZ

NIEOBECNY OJCIEC

WPŁYW BRAKU OJCA NA CÓRKĘ –
PRAGNIENIE I RANA

PRZEKŁAD

AGNIESZKA RACHWAŁ-CHYBOWSKA

Tytuł oryginału: *The Absent Father Effect on Daughters. Father Desire, Father wounds*

All Rights Reserved. Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group

Copyright © for the Polish edition and translation by Instytut Studiów Kulturowych Raven, Czeladź 2025

Przekład: Agnieszka Rachwał-Chybowska

Redakcja naukowa: Małgorzata Kalinowska

Redakcja: Małgorzata Kalinowska, Agnieszka Tabor

Korekta: Joanna Rączkowiak

Projekt graficzny, skład, łamanie: Jacek Kobiński

Projekt okładki: Jacek Kobiński

Ilustracja na okładce: Ewa Kutylak, mezzotinta, sucha igła, *Podróż*
www.kutylak.com

Druk: Drukarnia Pozkał, www.pozkal.pl

ISBN 978-83-965425-7-1

Wydawca: Instytut Studiów Kulturowych RAVEN

Adres wydawcy: ul. Żabia 12, 41-250 Czeladź

tel: 734461053

603635824

e-mail: contact@raven.edu.pl

www.raven.edu.pl

www.sklepraven.edu.pl

Wydanie I, Czeladź 2025

Spis treści

Wprowadzenie	9
Rozdział 1	
Paralaksa	15
Mit zdrady	18
Kataklizm nieobecności	23
Cień nieobecności	28
Odpowiedzialny ojciec	30
Historia o jego braku	31
Rozdział 2	
Utrata i tęsknota	35
Przykład	41
Zbiorowy brak	48
Rozdział 3	
Pragnienie ojca, ojcowska rana	53
Mit o ojcowskiej ranie	55
Spojrzenie ojca	58
Kultura	63
Matka	65
Spuścizna	68
Rozdział 4	
W lustrze martwego ojca	75
Zwierciadło i sen	81
Mechanizm	88
Depresja	93
Rozdział 5	
Zły tatuś – kompleks negatywnego ojca	97
Wyuczona pogarda	104
Negatywny kompleks ojca w snach	106
Spojrzenie ojca	110
Demoniczny kompleks	114
Rozdział 6	
Archetyp ojca. Dynamika, symbole i obrazy	121
Przykłady snów archetypowych	127

Rozdział 7	
Kim ona jest naprawdę? Osobowość „jak-gdyby”	139
Historia osobowości „jak-gdyby”	144
Odkrycie ze snu	148
Pozerka	152
Częściowe życie	159
Rozerwane miejsce	161
Powracający sen	165
Obrony osobowości „jak-gdyby”	166
Rozdział 8	
Terapia jako dialog	171
Od-twarzanie ojca	175
Iluzje	178
Funkcja refleksyjna	181
Funkcja transcendentna	184
Przeniesienie/przeciwprzeniesienie	187
Żałoba	200
Rozdział 9	
Gdzie odszedł, skoro ją kocha?	205
We śnie	214
Animus	215
Szkoda z opóźnionym zapłonem	222
Sny o negatywnym animusie-ojcu	226
Inny przykład	230
Rozdział 10	
Idealizacja ojca – grobowiec iluzji	235
Oszustwa z dzieciństwa	239
Sny	244
Rozdział 11	
Czy chcesz być córeczką tatusia?	251
Persona	262
Cięż	264
Przykład	266
Dziewica	274

Rozdział 12	
Za brokatową maską – odpowiedź narcystyczna	279
Sekretny obraz	287
Zawiść	294
Zbrodnia	298
Rozdział 13	
Ciało w cieniu	303
Trauma i zranienia	312
Wstręt	314
Rozdział 14	
„Tatuś” Sylvii Plath	321
Samobójstwo	325
Maski	330
Melancholia	333
Podzielona jaźń	334
„Tatuś”	336
Nieukojenie	341
Rozdział 15	
Wypełnianie nieobecności	345
Bibliografia	363
Indeks	383

Oto historia miłości, lecz tej nieodwzajemnionej. Oto opowieść o potrzebie ojca, tym bardziej dojmującej i bolesnej, gdy jest nieobecny. Cóрка została sama. Teraz musi wszelkimi sposobami mierzyć się z trudnościami, których doświadcza, gdy go nie ma. *Obecność nieobecności* ojca wpływa na jej ciało, umysł i duszę. Uważam, że to właśnie *obecność nieobecności* krzywdzi ją najbardziej. Co więcej, nacisk kładę tu zwłaszcza na *nieobecność*, ponieważ sugeruje ona istnienie przestrzeni do wypełnienia oraz potrzeby, by pustkę tę objąć. W sposób kluczowy jest również „wołaniem o wyłonienie się potencjału pozytywnej energii”, „szansą na nowe myśli i doświadczenia”, które tylko ona może zapoczątkować¹. Z wielu powodów, które drobniawo opisuję w całej książce, ojciec stanowi ważny aspekt psychiki. Jest istotny zarówno dla psychicznego, jak i fizycznego życia córki na poziomie osobistym oraz kulturowym. Jak zaznacza Jung, ojciec ma decydujące znaczenie dla losu jednostki, co przypomina nam o wartości, jaką ma kochający ojciec dla rozwoju córki².

Rozważam w tej książce poważne konsekwencje nadmiernej identyfikacji z ojcem i/lub pomijania znaczenia jego nieobecności. Pozbawiona połączenia z samą sobą córka może stać się

1 Sekoff J., *The Undead. Necromancy and the Inner World* [w:] Kohon G., *The Dead Mother: The Work of André Green, The New Library of Psychoanalysis*, vol. 36, London: Routledge, 1999, s. 114–115.

2 Por. Jung C.G., *The Significance of the Father in the Destiny of the Individual* [w:] *Freud and Psychoanalysis, Collected Works*, vol. 4, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1979, par. 393–395.

nieświadoma i wewnętrznie pusta. Przywiązuję tutaj szczególną uwagę do dynamiki na linii *nieobecny ojciec-córka*, choć na rozwój tej ostatniej mają też wpływ inne czynniki, jak matka, kultura, wyuczona rola płciowa czy styl życia. Warto także odnotować, że w sytuacji, gdy brakuje ojca, córka zastanawia się, czy jest wartościowa, czy zasługuje, by ktoś ją pokochał, i czy może kochać samą siebie. Gdy ojciec jej nie widzi, nie szanuje ani go przy niej nie ma, pozostawia w jej sercu wyrwę. W tkaniu osobowości pękają nici. Córce pozostaje jedynie podróż, by naprawić i związać na nowo porwane wątki. Rozważmy słowa Sarah Kofman na temat „tragizmu oddalenia”:

*oddzielającego dwa typy życia, które istniały zawsze:
ten bujnie kwitnący i obfity, upiększający resztę świata
wyprojektowanym nań nadmiarem; i ten drugi, zde-
generowany, sprowadzający rzeczywistość do zubożo-
nego, ohydneho cienia jej własnej idei, na przekór sobie
i z odrazą do życia*³.

Nieobecność ojca nasuwa pytania: czy ojciec śni o swojej córce? jakie są jego sny? czego jej życzy? Nie ma go, a więc nie jest świadomy, że córka potrzebuje z nim dobrych więzi i że tak mocno ją skrzywdził własnym wycofaniem. Ten brak uwagi i szacunku stwarza w córce wrażliwe obszary naznaczone różnego typu impasami psychicznymi. Ponieważ nie pojawia się w polu widzenia ojca, nie jest przez niego odzwierciedlana, co w efekcie hamuje jej rozwój.

Temat ten badam z perspektywy jungowskiej psychologii analitycznej, sięgając po jej pogłębione podejście do osobowości. Uwzględniam zwłaszcza nieświadomość przejawiającą się w kompleksie ojca, a także w archetypach i symbolach pojawiających się w życiu i snach córki. Każdy z tych aspektów

3 Kofman S., *Nietzsche and Metaphor*, Large D. (trans.), Stanford, CA: Stanford University Press, 1994, s. 20.

odslania genezę ojców i córek, możliwości i paradoksy z nimi związane, trudne kwestie i problemy, a także ich uwolnienie i rozwiązywanie. Wyobrażenia na temat ojca, nasze postrzeganie jego postaci, mają źródło w książkach, przekazach medialnych, mitologiach, baśniach, filmach, literaturze. W zależności od kultury i epoki ojciec występuje w różnych rolach i pojawia się w rozmaitych postaciach, odzwierciedlając swoją obecność w zbiorowej i indywidualnej psychice.

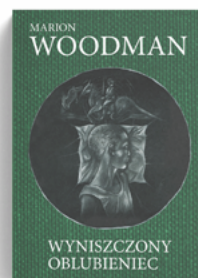
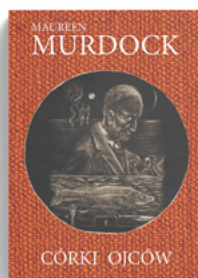
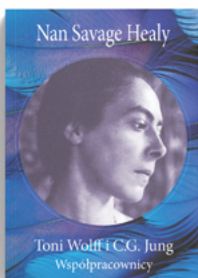
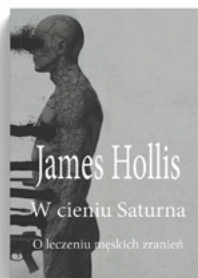
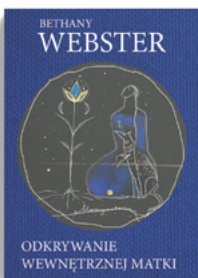
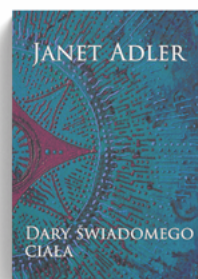
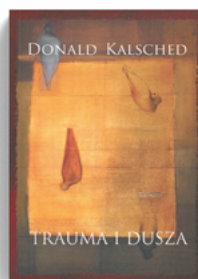
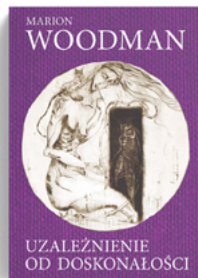
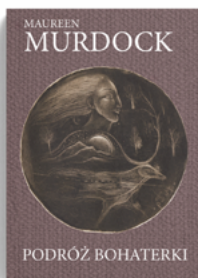
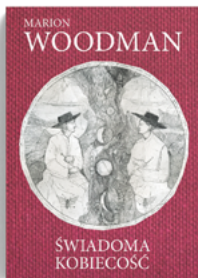
Książka ta, z początku osobista, przekształciła się w wielowątkową historię opowiedzianą przez córki nieobecnych ojców podczas terapii jungowskiej. Wywodzi się z moich własnych przeżyć, ale także z doświadczeń moich koleżanek i przyjaciółek, które cierpiały z powodu braku ojcowskiej miłości i opieki. Córki te, głęboko poruszone, zwierzyły mi się ze swoich potrzeb, z pragnienia dobrego ojca, z tęsknoty za nim. To powszechne i niezbędne pragnienie, pokolenie za pokoleniem, nie zostało nigdy zaspokojone. Potrzeba miłości ojca staje się jeszcze bardziej dojmująca i bolesna, gdy jej zabraknie, gdy znika. Towarzysząca temu melancholia i zalegające gdzieś w głębi nieustające uczucie pustki są wręcz namacalne. Idę za tropem uczuć kobiet związanych z ojcem, którego nie było, i badam jego wpływ na ich życie.

Poruszam tu wiele tematów, począwszy od kompleksu negatywnego ojca, przez córeczkę tatusia i archetyp *puelli*, aż po osobowość narcystyczną, zgodnie z ich jungowską wykładnią. Badam również inne podejścia do nieobecnego ojca, w tym koncepcję „martwego ojca” francuskiego psychoanalityka André Greena, teorię osobowości „jak-gdyby” brytyjskiej psychoanalityczki jungowskiej Hester Solomon, a także zjawisko zapaści ciała na skutek choroby autoimmunologicznej z punktu widzenia teorii abiekcji francuskiej psychoanalityczki Julii Kristevy. Dla profesjonalnych psychoterapeutów szczególnie interesujący może okazać się rozdział poruszający pojęcia przeniesienia i przeciwprzeniesienia oraz leczących funkcji psychicznych: refleksyjnej, symbolicznej oraz transcendentnej.

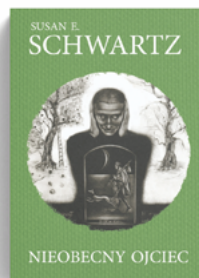
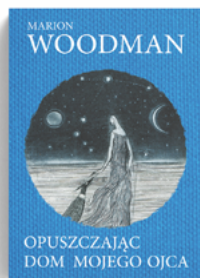
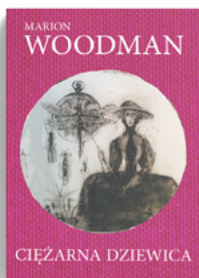
Książka ta może stać się istotna dla osób, które chcą zrozumieć złożoną dynamikę córki i ojca wpływającą na rozwój osobowości córki i jej zdolność do autentycznej szczerości przed samą sobą. W kolejnych rozdziałach zajmuję się różnymi rodzajami reakcji na nieobecność ojca, a każda osobista historia ma następstwa na poziomie zbiorowym. Przyglądam się córkom i ojcom, aby pomóc naświetlić nie tylko symptomy i problemy związane z ich relacją, ale także pokazać, że istnieje nadzieja i możliwość leczenia. Poszczególne rozdziały zawierają przykładowe opowieści córek i ich terapeutyczną podróż przez sny, wewnętrzne obrazy i relacje. Skomponowałam tekst z zasłyszanych od nich historii oraz z pełnych emocji wydarzeń, które towarzyszyły ich terapii na drodze ku odkrywaniu samych siebie. Pozwolą one czytelnikom i czytelniczkom utożsamić się z osobistymi i intymnymi trudnościami, których przykłady ukazują napięcia i wyzwania życiowe, a także możliwość rozwoju. Narrację przeplatam cytatami różnych autorów. Jak przypomina Adam Phillips:

To, co w nas pełne pasji, jest w nas najlepsze: a namiętne życie jest z definicji możliwe jedynie wówczas, gdy staniemy się tego żarliwego uczucia świadomi. [...] Nie ma pasji bez reprezentacji. [...] Wiąże się ona z nieustannym przepływem i wymianą⁴.

4 Phillips A., *Taking aims: André Green and the Pragmatics of Passion* [w:] Kohon G. (ed.), *The Dead Mother: The Work of André Green, The New Library of Psychoanalysis*, vol. 36, London: Routledge, 1999, s. 166.

Do kupienia na www.sklepraven.edu.pl

Do kupienia na www.sklepraven.edu.pl